

4. Еремеева Н.И. Сравнительная оценка чувствительности микобактерий к воздействию дезинфицирующих средств (экспериментальная работа) [Текст]: автореф. дис... канд. биол. наук: 03.00.07 / Н.И. Еремеева; [ФГУ Урал. НИИ фтизиопульмонологии]. – Оренбург, 2009. – 22 с.

5. Завгородній А.І. Деякі аспекти профілактики туберкульозу сільськогосподарських тварин [Текст] / А.І. Завгородній, Б.Т. Стегній, А.П. Палій, В.М. Горжеєв // Ветеринарна медицина України. – 2010. – № 2. – С. 7-11.

*В статье представлены результаты по определению устойчивости скотохромогенных (*M. gordonae*, *M. scrofulaceum*) и нефотохромогенных (*M. intracellulare*, *M. terrae*, *M. triviale*, *M. xenopi*) атипичных микобактерий относительно бактерицидного действия отечественного дезинфицирующего препарата «Биоконтакт». Установлены режимы при которых дезинфектант уничтожает тест-культуры атипичных микобактерий.*

*In the article results are presented on determination of stability scotochromogenous (*M. gordonae*, *M. scrofulaceum*) and notfotochromogenous (*M. intracellulare*, *M. terrae*, *M. triviale*, *M. xenopi*) atypical mycobacterium of relatively bactericidal action of home disinfectant preparation "Biocontact". The modes are set at which a disinfectant destroys a test-culture of atypical mycobacterium.*

Дата надходження до редакції: 14.12.2011 р.

Рецензент: д.вет.н., професор Т.І.Фотіна

УДК 613. 2:64.066

О.І. Скляр, к.вет.н., Сумський НАУ

АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ УМОВ ПРИ ОТРИМАННІ ВИСОКОЯКІСНОГО МОЛОКА ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАЛЕЖНОЇ ГІГІЄНИЧНОЇ ПРАКТИКИ НА МОЛОЧНОТОВАРНИХ ФЕРМАХ

В статті наведені результати проведення ветеринарно-санітарного обстеження молочно товарних ферм Сумської області на відповідність міжнародним вимогам в галузі застосування основоположних принципів належної гігієнічної практики. Виявлено, що на обстежених фермах немає повної відповідності чинним міжнародним вимогам, щодо функціонування належної гігієнічної практики. В результаті проведених досліджень встановлено, що у більшості господарств є порушення технології доїння корів. Важливу роль в цьому питанні відіграє суб'єктивний фактор, який впливає як на якість молока, так і на економічні показники господарства.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У більшості країн світу найважливішим елементом структури національної безпеки є проблема забезпечення населення якісною сировиною та харчовими продуктами, які визначають здоров'я людей.

Конституцією України (стаття 42) визначено, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та види всіх послуг та робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Законом України «Про безпечність та якість харчових продуктів» державна служба ветеринарної медицини наділена повноваженнями, націленими на виконання програм державного моніторингу максимальних меж залишків ветеринарних препаратів й інших забруднювачів у харчових продуктах, підконтрольних ветеринарній службі [2, 3].

Аналіз основних досліджень. Для підприємств харчової промисловості однією з основних вимог є безпечність продуктів харчування. Для вирішення подібних проблем сучасна світова харчова промисловість запроваджує нові системи

управління якістю продукції. Однією з таких є НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – *аналіз небезпек та контроль критичних контрольних точок*) [2,3,5,6,7,8].

Відповідні програми та механізми їх використання направляються не тільки на підвищення виробництва сільськогосподарської продукції і продовольства для внутрішніх потреб, але й забезпечення участі у зовнішній торгівлі. Одним із важливих показників сучасних ринків продовольства є рівень продовольчої безпеки, що тісно пов'язаний з якістю виробленої продукції.

В багатьох країнах, в тому числі і в Україні при виробництві продукції тваринництва застосовують інтенсивні промислові технології, при яких за короткий період одержують максимальну її кількість. При цьому якість та безпека не завжди відповідає санітарно-гігієнічним вимогам [1, 5, 7, 8].

Аналіз асортименту продукції, якості та безпеки сировини, що переробляється, технологічних схем виробництва показує, що одним із пріоритетних напрямків поліпшення стану галузей, в тому числі і молочного тваринництва, слід вважа-

ти вдосконалення систем і створення єдиного ланцюга державного контролю якості та безпеки сільськогосподарської продукції як сировини для виробництва продуктів харчування. З березня 1997 року в Україні запроваджена Постанова Кабінету Міністрів № 244 «Про заходи щодо впровадження в Україні вимог директиви Європейського Союзу санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і Європейських стандартів». Ухваленням цілого ряду законів України, таких як «Про захист прав споживача», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», «Про безпечність та якість харчових продуктів і продовольчої сировини», «Про ветеринарну медицину», а також ряду інших законів і ухвал Уряду України створені умови для переходу від адміністративного управління в області виробництва харчових продуктів до законодавчого регулювання питань, пов'язаних з якістю та безпекою [3,4].

Для входження України на Європейські ринки необхідно щоб Єврокомісія погодилася атестувати переробні підприємства, що вважаються потенційними експортерами тваринницької продукції. До таких підприємств віднесено ряд молокопереробних заводів Сумської області.

Попередні дослідження вітчизняних молокозаводів європейськими експертами завершувалися пропозиціями від Єврокомісії щодо покращення рівня санітарних заходів та виконання вимог сучасної концепції безпечного харчування, яка базується на контролі показників безпечності в харчовому ланцюгу «від ферми до столу».

Після аналізування зауважень та пропозицій, зроблених Єврокомісією, можна зробити висновок, що невідповідність санітарним та гігієнічним вимогам ферм може стати основною перешкодою для здійснення євроатестації молокопереробних підприємств. Одним із показників якості та безпечності молока як сировини є кількість соматичних клітин, яка на пряму пов'язана з санітарно-гігієнічним показником ферми.

В зв'язку з цим, перед нами стала **мета** визначити та обґрунтувати контрольні критичні точки при виробництві молока корів на молочнотоварних фермах згідно вимог ЄС щодо запровадження належної гігієнічної практики (GHP).

Матеріали і методи. Методи ветеринарно-санітарного контролю при виробництві молока на молочнотоварних фермах.

Результати дослідження. Необхідність впровадження HACCP зумовлена споживчим попитом на безпечну продукцію. У наш час ця система є основною моделлю управління якістю та безпечністю харчових продуктів у промислово розвинених країнах світу. Важливим у цій системі

є те, що в разі застосування принципів HACCP значною мірою знижується рівень ризику виникнення небезпеки для життя і здоров'я споживачів харчової продукції. В результаті проведених ветеринарно-санітарних обстежень більшості ферм Сумської області були отримані дані, що свідчать про відсутність системного підходу до забезпечення належного рівня санітарії та гігієни, які характеризують належну гігієнічну практику. Для запровадження належної гігієнічної практики (GHP) першочергово повинно бути офіційне рішення керівництва ферми про її розроблення та застосування на фермі. Після розроблення всієї документації GHP з її основними моментами повинен бути ознайомлений персонал, а щодо детального виконання цієї практики повинні бути проведені навчання з відповідальними працівниками ферми. Належна гігієнічна практика – це комплекс санітарно-гігієнічних заходів, що сформований в письмовому вигляді керівництвом ферми разом з робочою групою. Заходи GHP повинні постійно підтримуватись всім колективом ферми на належному рівні.

Найбільш уразливою ланкою цього ланцюга в обстежених господарствах виявилось порушення гігієни персоналу, гігієни та технології доїння.

Як видно з даних, наведених в таблиці, результати обстеження молочно-товарних ферм Сумської області на відповідність дотримання вимог належної практики (GHP) при виробництві молока корів, далекі від таких. Так, практично, немає жодної молочнотоварної ферми, яка б відповідала сучасним вимогам (GHP). Проводячи аналіз економічної складової порушень вимог можна констатувати, що 85 – 90% усіх порушень залежать не від недофінансування, а від бездіяльності керівників та спеціалістів господарства.

Важливим фактором у невиконанні належної виробничої практики (GHP) є суб'єктивний фактор. Невміння і небажання займатися цим питанням, хоча це є однією із складових економічного благополуччя господарства. На сьогодні немає закладів які б готували операторів машинного доїння. Велика кількість операторів машинного доїння корів далека від правильного виконання технологічних процесів доїння. Більшість доярок перші цівки молока не здоюють, а якщо і здоюють, то не мають уявлення для чого це робиться. Майже сто відсотків доярок не можуть назвати зміни фізичних властивостей молока при маститі (якщо це не гнійний мастит) тому досить часто таке «молоко» потрапляє у збірне. Для більшості доярок показником маститу являється «сирок» на фільтрувальній тканині. Спеціалісти та керівники ферм не проводять роз'яснювальної роботи між доярками відносно прихованої форми маститу.

Результати обстеження молочних ферм Сумської області
на відповідність дотримання вимог належної практики (GHP) при виробництві молока корів

Вимоги	Відповідність, %	Не відповідність, %	Зауваження
1	2	3	4
Наявність офіційно оформленого менеджменту належної гігієнічної практики (GHP) при виробництві молока на молочній фермі	–	100	Немає в наявності
Наявність сертифікату відповідності щодо дотримання належної виробничої практики (GHP) при виробництві молока на молочній фермі.	–	100	Немає в наявності
Загальна гігієна на фермі	25	75	Не витримуються зоогігієнічні параметр утримання молочного стада
Гігієна персоналу	40	60	Відсутність спеціально виділених кімнат для зміни спецодягу. Відсутній спецодяг, в деяких операторів відсутність санітарних книжок.
Наявність кранів для миття та дезінфекції рук операторів	10	90	Відсутність дезінфікуючого розчину. Немає окремих кранів або вони розташовані в незручному місці.
Дослідження якості води	50	50	Не проводяться або проводяться нерегулярно
Гігієна доїння	40	60	Відсутність системи дослідження. Немає результатів досліджень змивів з молочного обладнання
Контроль збудників маститу	25	75	Дослідження не проводяться або проводяться не регулярно.
Неналежне виконання технології доїння	45	65	В більшості випадків технології доїння порушується.
Порушення вакуумного режиму	80	20	Відсутність манометрів для визначення вакууму або вони не перевірені.
Підмивання корів	35	65	Відсутність окремого водогону з теплою водою та пістолетів-розпилювачів для підмивання.
Витирання вим'я корови після підмивання	15	85	Відсутність індивідуальних рушників чи салфеток
Здоювання перших цівок молока в окремий посуд	50	50	Відсутність окремого посуду для здоювання
Органолептичний аналіз перших цівок молока.	50	50	Не проводиться в зв'язку з відсутністю посуду та невмінням операторів провести аналіз
Після закінчення доїння оброблення дійок антисептичною емульсією	15	85	Оператори не забезпечені спеціальними чашками та антисептичною емульсією
Доїння корів уражених маститом в останню чергу в окремий посуд	60	40	Оператори машинного доїння не завжди звертають на це увагу
Щодекадне проведення стійлових проб на наявність субклінічного маститу	25	75	Нерегулярне, безконтрольне
Щоденне дослідження збірного молока на вміст соматичних клітин на фермі	70	30	Не проводиться, або проводиться нерегулярно
Документи щодо дослідження на субклінічний мастит	50	50	Не оформлюються, або оформлюються не регулярно
Записи щодо лікування корів уражених маститом	50	50	Не проводяться або проводяться не регулярно
Документи щодо використання молока під час лікування.	10	90	Не оформлюються
Використання ветеринарних препаратів	65	35	Записи ведуться з порушенням
Подальше спостереження за перехворілими коровами	5	95	В більшості не проводяться
Молозивний період	25	75	Строки не витримуються, часто таке молоко потрапляє у збірне
Період запуску	25	75	Не контролюється. Часто стародійне молоко потрапляє у збірне

Висновки:

1. На обстежених молочнотоварних фермах встановлено, що на жодній із ферм не виявлено належним чином документально оформлену належну гігієнічну практику.
2. В більшості господарств не витримуються ветеринарно-санітарні вимоги щодо доїння корів.

3. Оператори машинного доїння корів не проходять навчання щодо технології доїння, діагностики маститу, визначення молозивного періоду чи періоду запуску.
4. Немає тісного зв'язку між керівництвом ферми, ветеринарними спеціалістами та операторами машинного доїння.

Література

1. Касянчук В. В. Поширення і застосування основоположних принципів Європейського Співтовариства щодо належної гігієнічної практики на вітчизняних молочних фермах. / В. В. Касянчук, М. П. Остапюк // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького // Львів 2010 Том 2 №4 (46). С. 73 – 77
2. Порядок проведення атестації виробництва молока, молочної сировини і молочних продуктів суб'єктів господарювання, затв. Наказом Міністерством аграрної політики і Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики 21.10.2005 N23/17. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 січня 2005р. N99/10379
3. Регламент (ЄС) №852/ 2004 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р про гігієну харчових продуктів.
4. Шевага Л. Впровадження HACCP як системи управління якістю / Л. Шевага // Ветеринарна медицина України. – 2008. – №2 С. 40 – 42.
5. Якубчак О. HACCP – ефективна превентивна система гарантій безпеки продуктів харчування / О. Якубчак С. Мельник, А. Звон, О. Дейнека // Ветеринарна медицина України. – 2003. – №4 С. 37 – 39.
6. Emblemssvag J. Qualitative risk analysis: some problems and remedies / J. Emblemssvag, I. E. Kjolstad // Management Decision. – 2006. – V. 44 (3). – P. 395 – 408.
7. Kongo J. M. Monitoring and identification of bacteria associated with safety concerns in the manufacture of São Jorge, a Portuguese traditional cheese from raw cow's milk / J. M. Kongo, A. P. Gomes, F. X. Malcata // J. Food Protect. – 2008. – V. 71(5). – P. 986 – 992.
8. Official controls performed to ensure the verification of compliance with feed and food law, animal health and animal welfare rules: Regulation (EC)№ 882/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 /Official Journal of the European Union. – 2004. – 6p.

В статті приведені результати проведення ветеринарно-санітарного обстеження молочнотоварних ферм Сумської області на відповідність міжнародним вимогам в галузі застосування основоположних принципів належної гігієнічної практики. Обстежено, що на обстежених фермах немає повного відповідності діючим міжнародним вимогам щодо функціонування належної гігієнічної практики. В результаті проведених досліджень встановлено, що у більшості господарств відбувається порушення технології доїння корів. Важливу роль в цьому питанні відіграє суб'єктивний фактор, який впливає на якість молока і на економічні показники господарства.

In the article the results of realization of veterinary sanitizers inspection of commodity farms of the Sumy area are shown in accordance with the international requirements in the industry of application of fundamental principles of proper hygienical practice. It is discovered that on the inspected farms there is not complete accordance with the operating international requirements in relation to functioning of the proper hygienical practice. In this article authors discovered that most farms have violation of technology of milking of cows and specified on a human factor, that influences both on quality of milk and on economic indicators.

Дата надходження до редакції: 12.12.2011 р.
Рецензент: д.вет.н., професор М.Д.Камбур